

Habemus Papam

Hvem styrer? Af Kirsten Köneke

"Habemus Papam" – vi har en pave – er det udsagn fra balkonen på Peterspladsen, der annoncerer, at en ny pave er blevet valgt. Men hvad nu, hvis den valgte person slet ikke vil være pave? Det er den præmis, hele filmen er bygget op om.

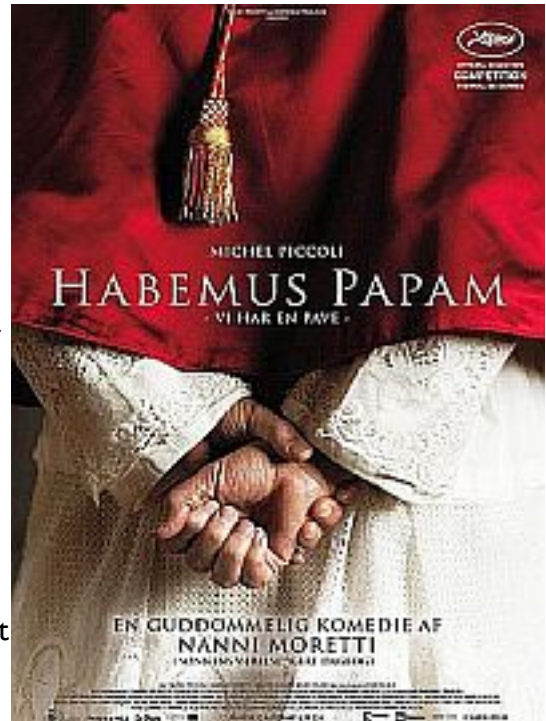
Vi følger den højtidelige procession af kardinaler, inden de lukkes inde i Vatikanet for først at komme ud efter den endelige afstemning. Men de kommer ikke ud – for selv om de har valgt en pave, er forløbet ikke slut før end den nye pave har vist sig på balkonen for al folket. Og den nyvalgte pave får først et psykisk sammenbrud for derefter at forsvinde i tre døgn.

Det er disse tre døgn, filmen handler om. Pavens panikagtige sammenbrud fører til, at man hidkalder en psykiater (der ligeledes indespærres i Vatikanet). Han konstaterer en depression, men da det ikke hjælper, føres paven inkognito ud i byen til en kvindelig psykiater. På denne udflugt forsvinder han og vi følger ham på en slags 'Roman Holiday', hvor han oplever forskelligt, inden han vender tilbage – kun for endeligt på balkonen at fortælle, at han beder om forladelse for ikke at kunne påtage sig hvervet. Og hvad så? Det er det åbne spørgsmål, hvormed filmen slutter. Hvad er vigtigst – mennesket eller den pålagte skæbne? (Man kan sammenligne med vor egen dronnings betoning af, at hun ikke kan frasige sig hvervet som dronning – et hverv, der først ophører ved hendes død). Og hvem styrer skæbnen? Er kardinalernes valg lig med Guds? Og hvor Gud derfor giver styrken til at bære skæbnen? Et argument der bruges i forsøget på at overtale paven til at påtage sig sin skæbne. Også Dronning Margrethe forlader sig på Guds hjælp til at bære sin skæbne. Gælder det for os alle?

Men det er ikke det eneste spørgsmål, den italienske filmskaber (og erklærede ateist) Nanni Moretti stiller. Hvem er vi? Har vi brug for en pave? En fader? En autoritet? Og hvad stiller vi op, hvis autoriteten er baseret på skuespil (ritualer), og de ikke kan længere kan overholdes, fordi de medvirkende ikke vil spille med? Moretti viser filmisk ritualerne i al deres pomp og pragt – noget Vatikanet, der ellers har været kritisk overfor filmen, anerkender. Samtidig fjerner han højtideligheden og alvoren ved at betone menneskeligheden og skrøbeligheden hos de involverede. Morettis film er en blid satire med mange lag.

Paven spilles af den 86-årige Michel Piccolo, det tilfører rollen lige det rette anstrøg af varm og blid menneskelig uformåenhed, der får os til at tro på hans vægren. I filmen har han navnet Melville – efter den forfatter, der har skrevet novellen 'Bartleby' om en af litteraturens meste berømte nej-sigere. B.'s gentagne sætning 'I would prefer not to' er blevet ikonisk – og ender med at føre til hans død. Moretti lader paven tilstå, at han som ung ville være skuespiller – men ikke bestod optagelsesprøven. På turen rundt i Rom møder han blandt andet en skuespillertrup, der spiller Tjekhovs 'Mågen', et stykke paven kan udenad, og hvor han derfor midlertidigt vikarierer som den berømte forfatter i stykket. Men sit livs store rolle magter han ikke at påtage sig. Han forsikrer dog, at det ikke handler om manglende tro, kun manglende tillid til egne evner.

Også psykiatrien tages under kærlig behandling. Psykiateren spilles af Moretti selv. Han kan ikke stille meget op, men ender med at diagnosticere en depression ved at læse højt af 'Salmernes

bog', salme 102. ' For mine dage svinder som røg, og mine knogler brænder som ild; mit hjerte er som græs, der svides og visner. Jeg er hørt op med at spise mit brød, for jeg må sukke dybt, jeg er kun skind og ben.' Da paven inkognito føres ud af Vatikanet, er det for at møde psykiaterens eks-hustru, der også er psykiater. Hun formår ikke at forhindre sine egne børn i at slå på hinanden, men hendes eneste standard diagnose er 'tidlig omsorgssvigt'. Dette kontrasteres med én af filmens virkelige morsomme scener. For at skjule pavens fravær har man installeret en svejtser-gardist i pavens lejlighed. Hans opgave er at vifte med gardinerne, så de troende på Peterspladsen – og kardinalerne, der også holdes hen i uvidenhed om pavens flugt – tror, paven er i sin lejlighed fordybet i bøn. Samtidig mæsker han sig i lækkerier, og de halvtomme bakker bæres ud som bevis på pavens bedring og tiltagende appetit! Det er det nærmeste, filmen kommer på grov satire, men ret morsomt.

Men også kardinalerne fratages al autoritet. På et tidspunkt keder gardisten sig og begynder at spille musik på anlægget. Det, han spiller, er en sang af Mercedes Sosa 'Alt ændrer sig'. Sosa var en argentinsk sangerinde (1935-2009). Hun var en berømt protestsangerinde mod diktaturer i Sydamerika. Hun blev fængslet i 1979 af militæret i Argentina, men løsladt efter internationalt pres og flygtede til Paris. Da kardinalerne hører musikken fra lejligheden ovenover, begynder de at danse som små børn. Samtidig klippes der til Peterspladsen, hvor paven står og lytter til et folkeligt orkester, der spiller den samme sang. (I det hele taget har Moretti gjort meget ud af klipningen: Man kan i sidste halvdel af film næsten tale om montage, hvor der hele tiden klippes mellem indenfor og udenfor Vatikanet.) Sangen får en til at tænke på pavemagtens tvetydige forhold til den sydamerikanske befrielsesteologi.

På et tidspunkt organiserer psykiateren en volleyball kamp mellem kardinalerne, der keder sig. De opfører sig som børn og strides om fordelingen af hold – hvorfor må det ikke være os italienere mod de andre? Og kom nu Oceanien – I skal ikke være kede af, at I kun er tre, I skal nok blive flere med tiden. Psykiateren bliver læreren, der styrer spillets gang – indtil alle pludselig forsøger at træde i karakter som kardinaler igen, da de finder ud af, hvor paven er. Ikke ved en højtidelig ceremoni – men ved at invadere det teater, hvor paven opholder sig. Det er denne nedgøring af kardinalernes autoritet, der har fået Osservatore Romano til at opfordre til boykot af filmen.

Rollen som pressens talsmand – og den der hele tiden via diverse krumspring og bedrag forsøger at få styr på situationen – spilles fremragende af den polske Jerzy Stuhr. Han er bindeleddet til den tidligere polske pave Johannes Paul II, der også var skuespiller som ung. Han opleves som repræsentant for os – det rådvilde folk. Hvad skal det dog ikke ende med, hvis det hele smuldrer? Da paven endelig frasiger sig hvervet og kardinalerne skjuler deres ansigter i sorg, spilles Arvo Pärts' 'Dies Irae' fra hans 'Miserere' samtidig med klokkernes klang.

Ved første gennemsyn kan filmen for os protestanter forekomme langtrukket og ikke helt vedkommende. Og så barnlige er kardinalerne vel heller ikke, tænker man. Der må skulle et vist både intellektuelt og moralsk format til at blive kardinal. Filmen er flot fortalt og godt spillet. Men den virkelige grund til at se filmen er dens diskussion af religionens fremtrædelsesformer og autoritet. Er det hele bare skuespil? Hvordan med vores skrøbelighed – og psykiatriens tilsvarende uformåenhed? Er det menneskelige alt? Går livet bare videre uden Gud? Siger disse ritualer os noget i det 21. årh? og hvis ikke, hvad har vi så at sætte i stedet? Nedkalder vi som nej-sigere 'Dies Irae' over os selv? Eller i det mindste et 'Miserere...'

Italien/Frankrig 2011 – Instr.: Nanni Moretti – Manus: Nanni Moretti, Domenico Procacci, Jean Labadie – Medv.: Michel Piccoli, Nanni Moretti, Jerzy Stuhr, Renato Scarpa – 102 min. – Tilladt for alle – Dansk biografpremiere d. 12/7 2012 – Udlejning/pressebilleder © Camera Film

<http://cinemazone.dk/review.asp?id=8393&area=2>

https://cinemaonline.dk/Anmeldelse/habemus_papam.7012.html

<https://www.rogerebert.com/reviews/we-have-a-pope-2012>